

Nader onderzoek ontwikkelingslocatie Heijhorst

Plan Zuid te Scherpenzeel

projectnr. 262501
revisie 0
1 oktober 2013

Opdrachtgever

Gemeente Scherpenzeel
T.a.v. de heer W. Hilbink
Postbus 100
3925 ZJ Scherpenzeel

datum vrijgave	beschrijving revisie 0	goedkeuring	vrijgave
1 oktober 2013	CONCEPT	drs.ing. M.L. Braad	

Colofon

Projectgroep bestaande uit:

drs. ing. M.L. Braad
drs. L.C. Smitskamp
H. de Graaf

Tekstbijdragen:

drs. L.C. Smitskamp

Datum van uitgave:

1 oktober 2013

Contactadres:

Beneluxweg 125
4904 SJ Oosterhout
Postbus 40
4900 AA Oosterhout

Copyright © 2013

Ingenieursbureau Oranjewoud

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoud

		blz.
1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Huidige situatie.....	3
1.3	Voorgestane ontwikkeling	3
2	Methode.....	5
2.1	Vleermuisonderzoek	5
2.2	Steenuil.....	6
2.3	Steenmarter.....	6
3	Resultaten	7
3.1	Vleermuizen.....	7
3.1.1	<i>Beschrijving veldbezoeken</i>	7
3.1.2	<i>Overzicht gebruik van het plangebied door vleermuizen.....</i>	8
3.2	Steenuil.....	11
3.3	Steenmarter.....	11
4	Conclusies en aanbevelingen.....	13
4.1	Conclusies onderzoek.....	13
4.2	Toetsing Flora- en faunawet.....	13
4.2.1	<i>Vleermuizen</i>	13
4.2.2	<i>Steenuil.....</i>	14
4.2.3	<i>Steenmarter.....</i>	14
4.3	Aanbevelingen	14
5	Bronnen.....	15

Nader onderzoek ontwikkelingslocatie Heijhorst, Plan Zuid te Scherpenzeel

Projectnr. 262501

1 oktober 2013 , revisie 0

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In ruimtelijke plannen is in het kader van de uitvoerbaarheid inzicht gewenst in de aanwezigheid van beschermde soorten. Met andere woorden, in het ruimtelijke ordeningstraject dient te worden aangetoond dat het plan uitvoerbaar is. In dit kader is in 2010 een quickscan flora en fauna uitgevoerd voor Plan Zuid te Scherpenzeel (MWH, 2010) waar op het agrarische terrein een herontwikkeling plaats zal vinden. Uit het onderzoek bleek dat vleermuizen, steenuil en steenmarter mogelijk voorkomen in het plangebied Heijhorst. Indien dat het geval is, dan heeft de ruimtelijke ingreep mogelijk consequenties voor deze soorten. Daarom is geadviseerd een nader onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van vleermuizen, steenuil en steenmarter in het plangebied. In onderhavige rapportage zijn de resultaten van het nader onderzoek beschreven.

1.2 Huidige situatie

Het plangebied is gelegen ten zuiden van de bebouwde kom van Scherpenzeel. Het betreft een braakliggend terrein (de gebouwen zijn reeds gesloopt) met aansluitend relatief extensief beheerde natte weilanden. Verspreid over het gebied staan diverse boompartijen. In Figuur 1.1 is de ligging van het plangebied weergegeven. Het geel omlijnde gedeelte valt buiten het plangebied.

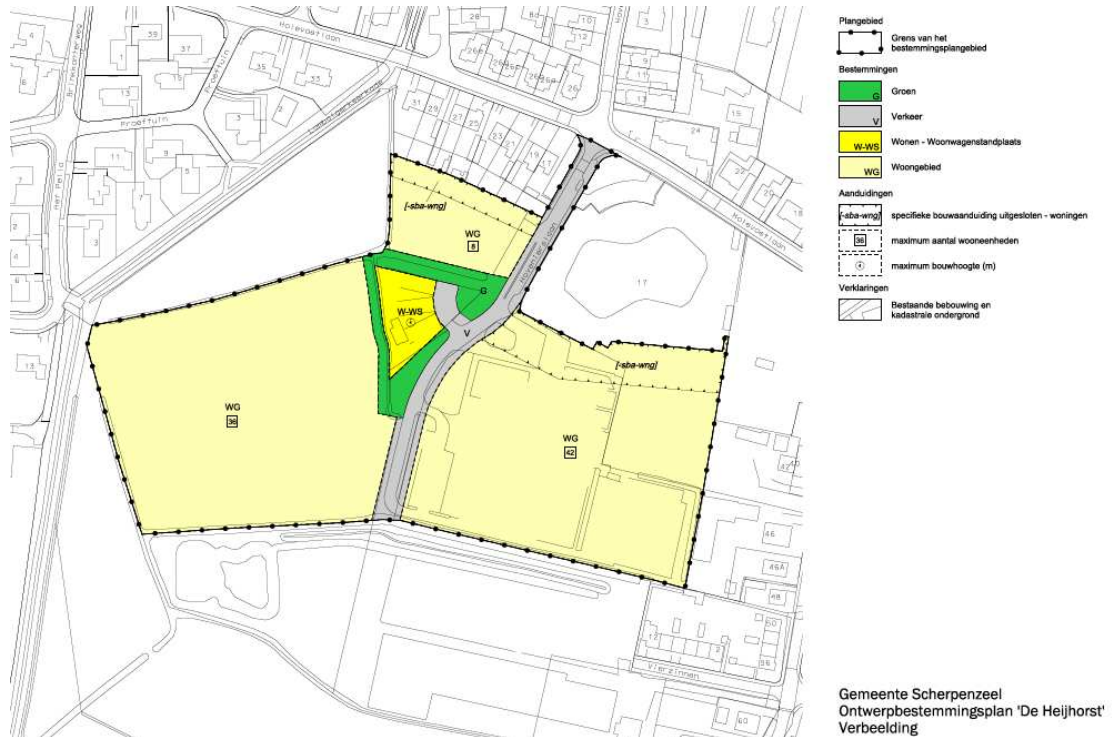

Figuur 1.1. Begrenzing plangebied (google.maps.nl).

1.3 Voorgestane ontwikkeling

In Scherpenzeel-Zuid zal een groot deel van het woningbouwprogramma van de gemeente Scherpenzeel (circa 600 woningen) worden gerealiseerd. Als onderdeel van Scherpenzeel-Zuid zal in de komende jaren het plangebied (de locatie De Heijhorst) worden ontwikkeld als woongebied. In het

gebied, dat globaal wordt begrensd door de Lambalgerkeerkade in het westen en de bebouwing aan de Holevoetlaan en de Nieuwstraat in het noorden en oosten, is ruimte voor de bouw van maximaal 86 woningen met bijbehorende groen- en verkeersvoorzieningen. In Figuur 1.2 is hiervan de ontwerp bestemmingskaart weergegeven.

Figuur 1.2. Bestemmingskaart plangebied De Heijhorst (bron: gemeente Scherpenzeel).

2 Methode

2.1 Vleermuisonderzoek

Tijdens het onderzoek is gewerkt volgens de richtlijnen voor het inventariseren van vleermuizen, die zijn opgesteld door het Vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus; 'Protocol voor vleermuisinventarisaties' februari 2012 en maart 2013.

Tijdens het onderzoek is (gericht) gezocht naar jagende, trekkende en zwermende vleermuizen. Daarnaast is gezocht naar paarterritoria en verblijfplaatsen. Vleermuizen gebruiken hun leefgebied door het jaar heen op verschillende manieren. Daarom is het nodig om een vleermuisonderzoek verspreid over het seizoen uit te voeren.

De vleermuisdetector is bij vleermuisonderzoek een onmisbaar apparaat. Met dit apparaat worden de ultrasonische geluiden van vleermuizen hoorbaar gemaakt. Door verschillen in klank, ritme en andere kenmerken is het mogelijk de verschillende soorten te onderscheiden en de aard van gedrag te bepalen.

Er is steeds met twee detectors gewerkt, een Petterson D200 en een Petterson D240x. De D200 was daarbij afgesteld tussen de 20 en 25 kHz en de D240x tussen de 40 en 45 kHz. Op die manier kunnen alle vleermuissoorten, waarvan het voorkomen in Nederland bekend is, worden ontvangen. Met de Petterson D240x detector kunnen tijdens het veldwerk opnames worden gemaakt die achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van het programma Batsound. Vooral voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

In totaal zijn zes veldbezoeken uitgevoerd in de periode juni tot en met september 2013. In Tabel 2.1 is een overzicht gegeven van de verschillende veldbezoeken die aan het plangebied zijn gebracht. De waarnemingsomstandigheden zijn tevens vermeld.

Tabel 2.1. Overzicht tijdstip en omstandigheden veldbezoeken vleermuisonderzoek.

Datum	Tijd	Gemiddelde temperatuur	Wind	Neerslag	Bewolking
24-6-2013	21.45-01.00	14°C	WNW-1	geen	100%
25-6-2013	03.30-05.15	12°C	geen	geen	100%
10-7-2013	22.00-01.00	15°C	N-2	geen	100%
15-7-2013	03.30-05.15	14°C	geen	geen	100%
27-8-2013	23.00-01.30	15°C	geen	geen	80%
12-9-2013	22.00-00.30	12°C	geen	geen	30%

In juni 2013 is zowel een avond- als een ochtendbezoek uitgevoerd, hetzelfde geldt voor de maand juli 2013. In augustus 2013 is een avond/nacht bezoek uitgevoerd, ook in september 2013 is een avond/nacht bezoek uitgevoerd.

Voorafgaand aan het avondbezoek in juni en juli is bij daglicht op de locatie gezocht naar sporen die duiden op aanwezigheid van vleermuizen (vleermuiskeutels, meststrepen, afgebeten insectenvleugels en vesporen).

Het weer is van invloed op de activiteiten van vleermuizen en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind (meer dan 3 Beaufort), langdurige regenval, dichte mist en temperaturen

onder de 12 graden zijn belemmerende factoren. Tijdens dergelijke weersomstandigheden is niet gewerkt.

Gedurende de veldbezoeken werd het onderzoeksgebied te voet doorkruist, zodanig dat een gebiedsdekkende inventarisatie werd verkregen.

2.2 Steenuil

De aanwezigheid van een voortplantingsplaats of een vaste rust- en verblijfplaats van een steenuil kan het hele jaar door worden aangetoond. Alle waarnemingen in een geschikt gebied duiden op een mogelijke aanwezigheid van een nestplaats in het gebied. De meest optimale periode om de aanwezigheid aan te tonen, is van 15 februari tot en met 15 april. Het veldonderzoek kon in 2013 niet worden uitgevoerd in de optimale periode. Aangezien de steenuil een zeer honkvaste soort betreft bestaat de mogelijkheid om de soort ook buiten de optimale periode aan te tonen, in de geschikte periode 15 april - 31 december (DR, 2012). Het onderzoek naar steenuilen is gelijktijdig met het vleermuizenonderzoek uitgevoerd.

Tijdens de veldbezoeken is gewerkt met een recorder waarmee de geluiden (roepende mannetjes) van uilen worden afgespeeld. Territoriumhoudende uilen reageren doorgaans fel op de afgespeelde geluiden.

Er is gewerkt volgens de methode zoals die is omschreven in het boek "Vogelinventarisatie" uitgegeven door Pudoc Wageningen en volgens de handreikingen die aangegeven worden in de soortenstandaard "Steenuil" opgesteld door de Dienst Regelingen december 2012.

Daarnaast is in het plangebied nauwgezet gezocht naar sporen die afkomstig zijn van uilen.

2.3 Steenmarter

Het onderzoek naar de steenmarter is gelijktijdig met het vleermuizenonderzoek uitgevoerd. Dat wil zeggen dat voor aanvang van de avondronden gericht naar (verse) sporen van steenmarters in het plangebied en directe omgeving is gezocht.

Daarnaast zijn trailcamera's opgehangen op punten waar steenmarters werden verwacht. Dit zijn de punten waar verwacht wordt dat de steenmarter passeert.

3 Resultaten

3.1 Vleermuizen

Het onderzochte plangebied bevindt zich in een omgeving waar volgens de meest recente verspreidingsgegevens de in de onderstaande tabel (Tabel 3.1) genoemde vleermuissoorten waargenomen kunnen worden.

In de tabel staat per soort weergegeven hoe ze het landschap gebruiken, waar verblijfplaatsen aange- troffen kunnen worden en de status van voorkomen in Nederland.

Daarnaast is met een kruisje per soort aangegeven welke potenties het onderzochte plangebied en de nabije omgeving voor de desbetreffende soort heeft.

Tabel 3.1. Schematische weergave van het landschapsgebruik door vleermuizen.

Soort	Foerageergebied	Zomerverblijfplaats	Kraamverblijfplaats	Paarverblijfplaats	Winterverblijfplaats	Licht jachtgebied	Licht vliegroute	Verblijfplaats in bomen	Verblijfplaats in gebouwen	Status
Gewone dwergvleermuis	X	X	X	X	X					A
Ruige dwergvleermuis	X			X	X					VA
Rosse vleermuis	X	X	X	X	X					VA
Laatvlieger	X	X	X	?	X					A
Tweekleurige vleermuis	X	?	?	?	?					Z
Gewone grootoortvleermuis	X	X	X	X	X					VA
Watervleermuis		X	X							A
Meervleermuis		?	?	?						Z
Franjestaart	X	X	X							Z
Baardvleermuis	X	X	X							Z
Brandt's vleermuis	X	X	X							Z

*A = algemeen, VA = vrij algemeen, Z = zeldzaam, ZZ = zeer zeldzaam.

3.1.1 Beschrijving veldbezoeken

Bezoeken juni 2013

Het avondbezoek in juni was gericht op het vaststellen van foerageergebied, vliegroutes en verblijf- plaatsen in en nabij het plangebied. Er zijn 21 foeragerende gewone dwergvleermuizen, twee laat- vliegers en drie rosse vleermuizen in en nabij het plangebied waargenomen.

Het ochtendbezoek in juni was met name gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en het vaststellen van vliegroutes. Deze ochtend zijn 14 foeragerende/overtrekkende gewone dwergvleermuizen en één gewone grootoorvleermuis waargenomen.

Bij de inspectie van het gebied bij daglicht zijn geen sporen (keutels, afgebeten insectenvleugels enz.) gevonden die aan vleermuizen toegekend kunnen worden.

Bezoeken juli 2013

Het avondbezoek in juli is vooral gericht geweest op het vaststellen van vliegroutes, foerageergebied en activiteiten bij eventuele verblijfplaatsen. Er zijn in het plangebied 16 foeragerende gewone dwergvleermuizen, twee laatvliegers, één ruige dwergvleermuis, één rosse vleermuis en één gewone grootoorvleermuis waargenomen.

Het ochtendbezoek in juli is met name gericht geweest op het vaststellen van verblijfplaatsen en vliegroutes. Deze ochtend is zwermgedrag van de gewone dwergvleermuis in de nabijheid van het plangebied waargenomen (bij een huis in de Vierzinnen). Daarnaast zijn 15 foeragerende/overtrekkende gewone dwergvleermuis en twee laatvliegers waargenomen. Bij de inspectie van het gebied bij daglicht zijn geen sporen (keutels, afgebeten insectenvleugels e.d.) gevonden die aan vleermuizen toegekend kunnen worden.

Bezoek augustus 2013

Het bezoek in augustus is gericht geweest op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en baltsende mannetjes. Er zijn deze avond in het plangebied 14 foeragerende gewone dwergvleermuizen, één ruige dwergvleermuis, vier rosse vleermuizen, twee laatvliegers en één gewone grootoorvleermuis waargenomen. Daarnaast zijn zes baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen; drie in het plangebied en drie in de nabijheid van het plangebied. Paarverblijfplaatsen zijn niet gevonden; ook zwermgedrag is niet waargenomen.

Bezoek september 2013

Het bezoek in september is gericht geweest op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en baltsende mannetjes. Deze avond zijn in het plangebied 13 foeragerende gewone dwergvleermuizen, twee ruige dwergvleermuizen en drie laatvliegers waargenomen. Daarnaast zijn vier baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen; twee in het plangebied en twee in de nabijheid van het plangebied. Paarverblijfplaatsen zijn niet gevonden. Ook zwermgedrag is niet waargenomen.

3.1.2 Overzicht gebruik van het plangebied door vleermuizen

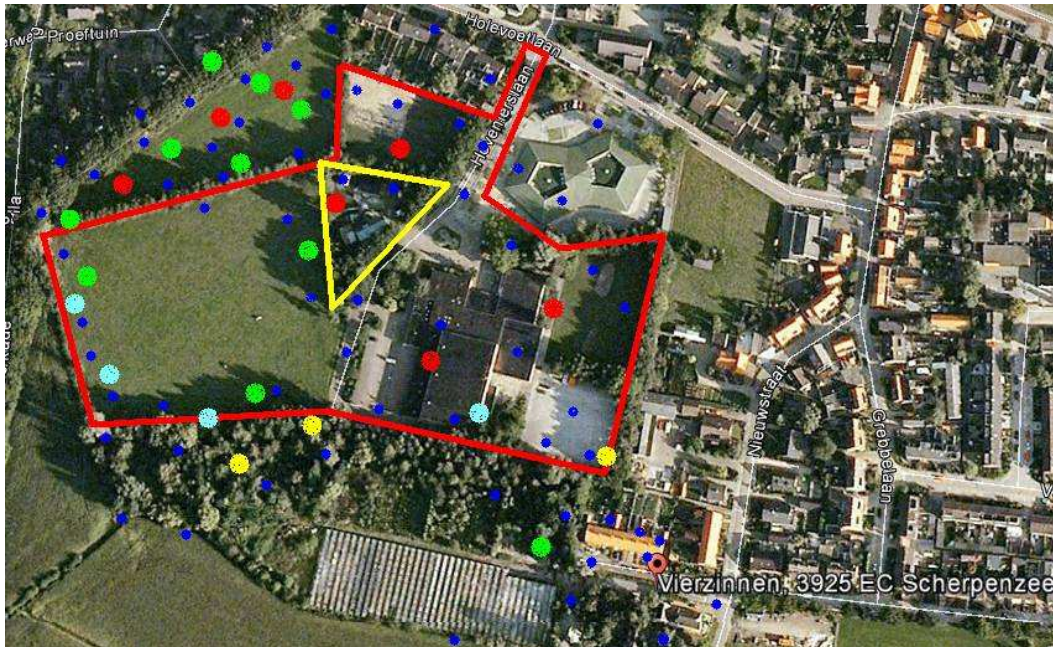
Overzicht waarnemingen

In totaal zijn in het plangebied en omgeving de onderstaande vijf soorten vleermuizen aangetroffen:

- Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*;
- Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathussii*;
- Rosse vleermuis *Nyctalus noctula*;
- Laatvlieger *Eptesicus serotinus*;
- Gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus*.

De overige in de tabel genoemde soorten zijn niet in het plangebied of de directe omgeving daarvan aangetroffen. Het betreft de tweekleurige vleermuis, watervleermuis, meervleermuis, franjestaart, baardvleermuis en de brandt's vleermuis.

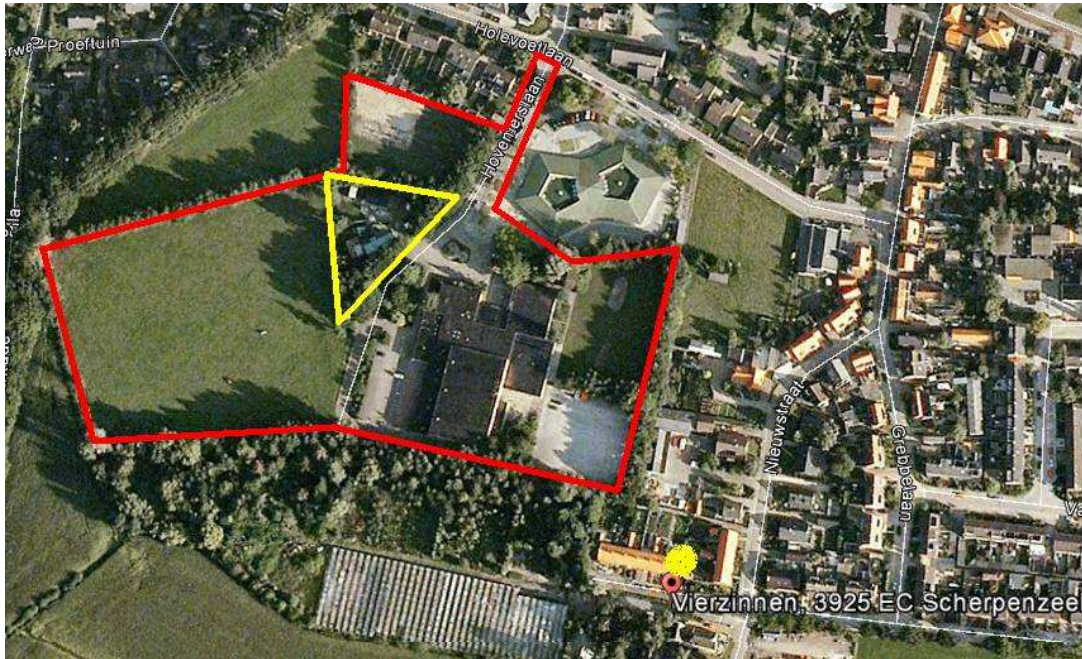
De verspreiding van vlemuizen in en nabij het plangebied is met stippen in Figuur 3.1 weergegeven. Om het beeld overzichtelijk en duidelijk te houden zijn niet alle waarnemingen weergegeven. Het kaartje geeft een beeld welke delen van het plangebied en omgeving het meest door de vlemuizen worden bezocht.

Figuur 3.1. Overzicht van vlemuizen die in het plangebied voorkomen, hierbij is de gewone dwergvleermuis aangegeven met een blauwe stip, de ruige dwergvleermuis met een lichtblauwe stip, de rosse vleermuis met een rode stip, de laatvlieger met een groene stip en de gewone grootoorvleermuis met een gele stip.

Verblijfplaatsen/zwermgedrag

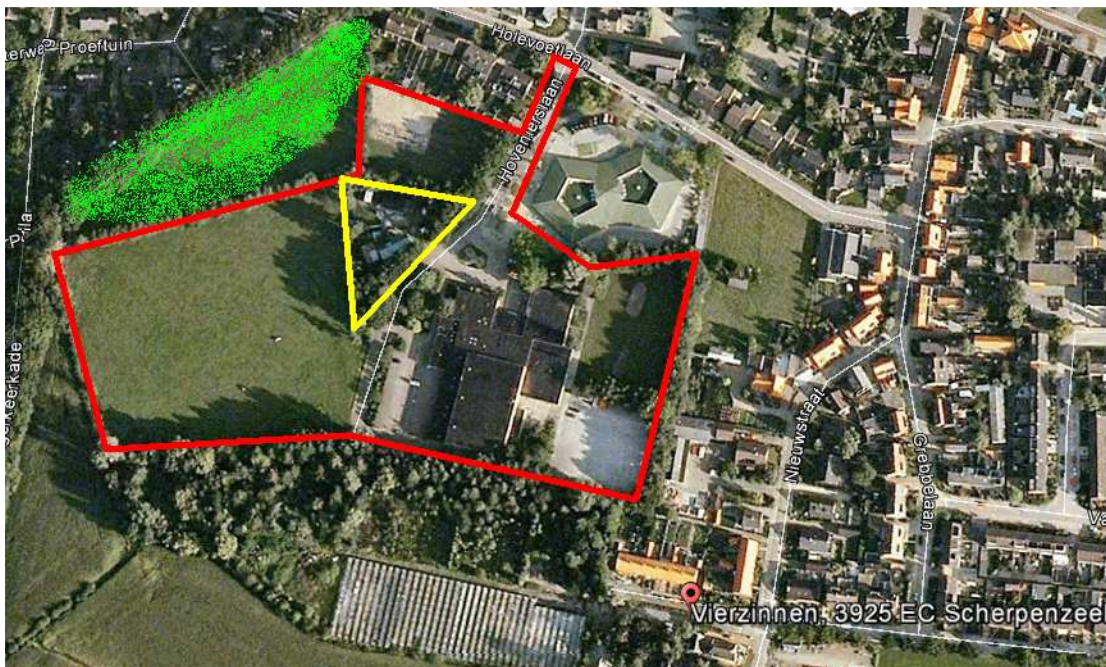
Zowel verblijfplaatsen als zwermgedrag is in het plangebied niet waargenomen. In de nabijheid van het plangebied (Vierzinnen) is zwermgedrag van de gewone dwergvleermuis waargenomen (Figuur 3.2). Het betreft hier vrijwel zeker een kraamkolonie (circa vijftig exemplaren) van de gewone dwergvleermuis. Aangezien de locatie buiten het plangebied is gelegen, is hier tijdens de veldbezoeken geen aandacht meer aan geschonken.

Figuur 3.2. Aangetroffen kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis (gele stip) buiten het plangebied.

Foerageergebied

In en rond het plangebied zijn in wisselende samenstellingen en wisselende aantallen foeragerende vleermuizen aanwezig. Van een soortenrijke en druk bezochte foerageerplek kan echter niet gesproken worden. In Figuur 3.3 is de locatie aangegeven waar de meeste foeragerende vleermuizen in en nabij het plangebied zijn waargenomen (aangegeven in groen).

Figuur 3.3. Locatie van de meest waargenomen foeragerende vleermuizen (groen gearceerd) nabij het plangebied.

Vliegroutes

Echte overduidelijke vliegroutes waarbij met een zekere regelmaat vleermuizen passeren zijn niet gevonden. De vleermuizen vliegen vanuit wisselende richtingen willekeurig het plangebied in en uit.

Paarterritoria

In augustus zijn zes baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen in en rondom het plangebied. In september zijn in en rondom het plangebied vier baltsende mannetjes gehoord van de gewone dwergvleermuis. In Figuur 3.4 zijn de locaties van zowel augustus (gele stip) als september (rode stip) aangegeven. Paarverblijfplaatsen zijn niet aangetroffen in het plangebied.

Figuur 3.4. Baltsplaatsen mannetjes gewone dwergvleermuis in augustus 2013 (gele stippen) en in september 2013 (rode stip).

3.2 Steenuil

Tijdens de veldbezoeken in juni en juli 2013 is de steenuil tweemaal gehoord. Tijdens het avondbezoek in juni is de steenuil in de verte, ten westen van het plangebied gehoord. In juli is de steenuil nabij het plangebied waargenomen. De steenuil vertrok richting de locatie waar de steenuil in juni is gehoord. In het plangebied zijn geen sporen aangetroffen die duiden op een verblijfplaats van de steenuil.

3.3 Steenmarter

Tijdens de veldbezoeken is de steenmarter niet in het plangebied waargenomen. Daarnaast is de soort ook niet vastgelegd op de trailcamera's. Tijdens de veldbezoeken zijn eveneens geen sporen van de steenmarter aangetroffen.

Nader onderzoek ontwikkelingslocatie Heijhorst, Plan Zuid te Scherpenzeel

Projectnr. 262501

1 oktober 2013 , revisie 0

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies onderzoek

Tijdens het onderzoek zijn in het plangebied De Heijhorst vijf soorten vleermuizen waargenomen:

- Gewone dwergvleermuis;
- Ruige dwergvleermuis;
- Rosse vleermuis;
- Laatvlieger;
- Gewone grootoorvleermuis.

Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn in het plangebied niet aangetroffen. In een huis aan de Vierzinnen is een vermoedelijke (middelgrote) kraamkolonie van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het betreft circa 50 individuen. Aangezien deze verblijfplaats buiten het plangebied Heijhorst ligt heeft de ruimtelijke ontwikkeling hier geen invloed op.

In het plangebied zijn geen vliegroutes aangetroffen. Ook is er geen sprake van een massaal bezocht foerageergebied in het plangebied.

In het plangebied zijn in het najaar tien baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Bij de inspectie van het gebied bij daglicht zijn geen sporen (keutels, afgebeten insectenvleugels e.d.) gevonden die aan vleermuizen toegekend kunnen worden.

In het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden die duiden op broedgevallen van (steen)uilen.

Het voorkomen van steenmarters in het plangebied is niet aangetoond en er zijn geen sporen gevonden die aan steenmarters toegekend kunnen worden.

4.2 Toetsing Flora- en faunawet

4.2.1 Vleermuizen

In het plangebied zijn tien baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Baltsende gewone dwergvleermuizen hebben geen vaste baltsplek, maar zijn mobiel. Roepende mannetjes hebben dus in de nabijheid een territorium en paarverblijfplaats. Paarverblijfplaatsen behoren tot de vaste rust- en verblijfplaatsen en zijn volgens de Flora- en faunawet beschermd. Dergelijke paarverblijfplaatsen kunnen zich dan zowel binnen als buiten het plangebied bevinden. Binnen het plangebied zijn dergelijke verblijfplaatsen niet aangetroffen. Het is dan ook niet te verwachten dat de voorgenomen ontwikkeling zal leiden tot een verstoring van een (beschermd) paarverblijfplaats.

Foerageergebied is beschermd als het van essentieel belang is voor het in stand houden van een vaste verblijfplaats. Dit is het geval als bij het verdwijnen van het foerageergebied de verblijfplaats ook zou verdwijnen. Echter, het plangebied wordt niet intensief gebruikt als foerageergebied. Vleermuizen foerageren willekeurig in het gebied. In het gedeelte ten noorden van het plangebied wordt het meest gefoerageerd (dit wil echter niet zeggen dat dit gebied van essentieel belang is voor het in stand houden van een vaste verblijfplaats). Door het voornemen wordt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen aangetast.

Op basis van het uitgevoerde vleermuisonderzoek kan in alle redelijkheid worden gesteld dat de voorgenomen ontwikkeling in het plangebied Heijhorst weinig of geen invloed heeft op de vleermuis-

activiteiten die zijn vastgesteld binnen het plangebied. Voor wat betreft vleermuizen zijn er geen belemmeringen te verwachten ten aanzien van de Flora- en faunawet.

4.2.2 Steenuil

Verblijfplaatsen van de steenuil zijn niet in het plangebied aangetroffen. Ook is het zeer onwaarschijnlijk dat het plangebied een essentieel onderdeel uit maakt van het foerageer/leefgebied van de steenuil. Derhalve wordt ervan uit gegaan dat de ontwikkeling in het plangebied geen negatieve effecten zal hebben op het leefgebied van de steenuil.

4.2.3 Steenmarter

Op basis van het uitgevoerde steenmarteronderzoek kan in alle redelijkheid gesteld worden dat de voorgenomen ontwikkeling geen invloed zal hebben op eventuele steenmarteractiviteiten in de omgeving. Voor wat betreft steenmarters worden geen belemmeringen verwacht ten aanzien van de Flora- en faunawet.

4.3 Aanbevelingen

Hieronder worden enkele aanbevelingen gedaan waarbij het aan de initiatiefnemer is om deze al dan niet op te volgen. De aanbevelingen voor vleermuizen zijn geheel op vrijwillige basis en hebben geen gevolgen indien ze niet worden opgevolgd.

Alhoewel geen verblijfplaatsen zijn aangetroffen maken vleermuizen wel gebruik van de omgeving in en nabij het plangebied. Om te voorkomen dat vleermuizen tijdens de werkzaamheden worden verstoord, wordt aangeraden om het aanbrengen van verlichting zoveel mogelijk te beperken (ook tijdens de bouw). Nagenoeg alle vleermuissoorten zijn namelijk gevoelig voor lichtverstoring.

Indien gewenst zou tevens in het toekomstige ontwerp rekening gehouden kunnen worden met vleermuizen door verlichting te gebruiken die minder verstorend is voor vleermuizen. Lage armaturen met wit licht die naar beneden uitstralen vormen geen belemmering voor vleermuizen en zouden gebruikt kunnen worden.

Daarnaast zijn er speciaal voor renovatie of nieuwbouw onderhoudsvrije vleermuizenkokers in de handel die ingemetseld kunnen worden en zogenaamde vleermuiskwartieren die eenvoudig te bevestigen zijn aan muren.

5 Bronnen

Dienst Regelingen, 2012. Soortenstandaard Steenuil, december 2012.

Hustings, M.F.H. Kwak, M.J.S.M. Reijnen & P.F.M. Opdam, 1984. Handboek vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland deel 3. PUDOC/Vogelbescherming, Wageningen/Zeist.

Limpens, H., Twisk, P., Veenbaas, G., 2004. Met vleermuizen overweg. Uitgave Dienst Weg- en Waterbouw, Delft, en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.

Limpens, H., Regeling, J., Koelman, R., 2009. Vleermuizen en planologie.

MHW, 2010. Vooronderzoek/ Quickscan Plan Zuid.

Twisk, P., i.s.m. de Zoogdierverseniging, 2008. Handleiding Netwerk Noord-Brabant Vleermuizen en Steenmarters in Gebouwen.

Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Websites:

www.telmee.nl

www.waarneming.nl

Nader onderzoek ontwikkelingslocatie Heijhorst, Plan Zuid te Scherpenzeel

Projectnr. 262501

1 oktober 2013 , revisie 0

Bijlage I

Soortbeschrijvingen

Soortbeschrijvingen aangetroffen soorten

Vleermuizen (Bron o.a. EZ)

Gewone Dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) is een zeer kleine, roestbruine tot donkerbruine vleermuis met donkerbruine of zwarte oren, een romplengte van niet meer dan vijf cm en een gewicht van 3,5 tot 8 gram. De naar verhouding lange, smalle vleugels (spanwijdte 18 tot 24 cm) maken dat ze in de vlucht groter lijken dan ze zijn.

De gewone dwergvleermuis is een algemeen voorkomende soort die hoofdzakelijk verblijft in gebouwen (spouwmuren, dakbetimmering, onder daken, enz.). Het dier jaagt in de beschutting van opgaande vegetatie, binnen de bebouwing in tuinen en bij straatlantaarns, boven water, in bossen en langs bosranden, in en langs lanen, bomenrijen, singels, houtwallen en holle wegen. Gewone dwergvleermuizen gebruiken de verblijfplaatsen binnen het netwerk van een kraamkolonie plaatstrouw, maar verhuizen daarbinnen vaak. Mannetjes bezetten in de bebouwde omgeving een territorium. Hier wordt vooral tussen eind augustus en begin oktober fanatiek gebaltst. Ergens binnen dit territorium wordt een paarplaats gezocht. De precieze locatie is moeilijk vast te stellen; het gaat dan om spleten en gaten in gebouwen, plekken die in de winter door kleine groepen ook als winterverblijf worden gebruikt. Overwinterende dieren verblijven vooral in gebouwen, in spouwmuren, achter daklijsten en onder dakpannen, maar ook in spleten in muren van forten. Daarnaast gebruiken ze onderaardse kalkgroeven als winterslaapplaats. Ze kiezen meestal vorstvrije, wat warmere en droge plaatsen.

Ruige dwergvleermuis

De ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) is een kleine vleermuis, met een lengte van circa 5,5 cm, een gewicht van 6 tot 15,5 gram en een spanwijdte van 23 tot 25 cm. Het is een donkerbruine tot roodbruine vleermuis met kleine, zwarte, ronde oren. De soort is iets groter en zwaarder dan de verwante gewone dwergvleermuis en heeft een duidelijke beharing tot op een derde van de bovenzijde van de staartvlieghuid en aan de onderzijde van de dijbenen. In de vlucht oogt de ruige dwergvleermuis wat groter dan de gewone dwergvleermuis.

De ruige dwergvleermuis is in ons land een algemeen voorkomende soort, waarvan de verspreiding en aantallen stabiel lijken. Het is een soort van half open, bosrijke landschappen. Vaak jagen ze langs bosranden, door lanen, boven open plekken in bos en langs houtwallen. Waterpartijen en beschutte oevers vormen een belangrijk onderdeel van het leefgebied. Bij relatief windstil weer kunnen ze tot ver boven open water vliegen. Ze jagen ook graag bij straatlantaarns. Echter, bebouwing en ook open gebied zijn minder in trek. Kraamgroepen zijn in Nederland nauwelijks gevonden. Uit het buitenland zijn deze bekend van spleten en gaten in bomen, uit nest- en vleermuiskasten, in wildkansels en in gebouwen achter betimmeringen, achter daklijsten, onder dakbedekking en op zolders. Twee Nederlandse kraamgroepen bewoonden spouwmuren. Solitaire mannetjes en kleine groepen zijn gevonden in spleten en gaten in bomen, achter loshangend schors en in kasten. Ze gebruiken meerdere verblijfplaatsen en verhuizen relatief vaak. Ze jagen tot op 5 à

10 km van de verblijfplaats, waarbij de vliegroutes zoveel mogelijk lijnvormige structuren volgen. Roepende territoriale mannetjes en paarverblijven zijn in Nederland gevonden in nest- en vleermuiskasten, boomholtes, achter daklijsten en betimmeringen, maar ook onder pannen of in spouwmuren. Vaak liggen er grote groepen paarverblijven of – territoria in een klein gebied bijeen. Oude hollenrijke loofbossen in de buurt van waterpartijen kunnen verworden tot echte paargebieden van ruige dwergvleermuizen, waar haast in elke boom een mannetje zit te roepen. Maar ook de bebouwde kom langs de kust of bij rivieren kan volop gebruikt worden. Veelal gaat het om langjarig gebruikte, traditionele paargebieden.

Rosse vleermuis

De rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) is een van de grootste vleermuissoorten van West-Europa, met een gewicht van rond de dertig gram en een spanwijdte van 32-40 cm. De naam houdt verband met de kleur van de vacht, die roodbruin (rossig) is.

De rosse vleermuis is in West-Europa een uitgesproken boombewonende soort. Ze gebruiken vooral boomholten (o.a. spechtengaten) voor kraamkolonies, als winterverblijven en verblijfplaatsen van paartjes en individuele dieren. Doordat de rosse vleermuis tamelijk luidruchtig is, en de geluiden ook zonder hulpmiddelen vaak goed te horen zijn, zijn de verblijfplaatsen relatief makkelijk te vinden. Tegelijkertijd zijn ze gebonden aan open, waterrijk landschap zoals: uiterwaarden, moerassen, infiltratiegebieden, veengebieden en grote meren. Jachtplaatsen van de rosse vleermuis liggen meestal in open terrein, waar met snelle duiken op insecten gejaagd wordt. De rosse vleermuis jaagt vooral boven water en moerassige gebieden en jaagt ook wel bij straatverlichting. Ze blijven op relatief grote afstand van bomenrijen en bosranden. Jachtperioden liggen vooral in de avond- en ochtendschemering, en duren ongeveer een uur. Tussentijds keren de dieren terug naar hun verblijfplaatsen. De rosse vleermuis gaat relatief laat (november) in winterslaap en is geen stabiele slaper. Langere slaaperioden worden bij zacht weer afgewisseld met fasen waarin grote groepen dieren uitzwermen en soms andere verblijfplaatsen opzoeken. In groepen van enkele tientallen tot vele honderden dieren overleven ze temperaturen onder nul.

Laatvlieger

De laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) is een grote vleermuis met een lichaamslengte tot ongeveer acht cm, vrij brede vleugels met een spanwijdte tot 38 cm en een gewicht tot 34 gram. De oren zijn kort en driehoekig, gezicht en neus zijn donker tot zwart. Het dier oogt donker. De vacht is donkerbruin aan de basis tot roodbruin aan de haarpunten. De onderzijde is iets lichter en bruin tot geelbruin. In de vlucht zijn de brede vleugels en de stompe, gebogen staartvlieghuid met een of twee uitstekende staartwervels opvallende kenmerken.

De laatvlieger is een gebouw-bewonende soort die overal in Nederland wordt aangetroffen, vooral in relatief open gebied. Het is een typische soort van het agrarische landschap en de rand van bebouwingskernen. In de buurt van de bebouwde kom wordt de laatvlieger vaak gezien jagend op insecten in het licht van straatlantaarns. Doorgaans vliegt de laatvlieger in de beschutting van bosranden, heggen en lanen op een hoogte tussen vijf en twintig meter boven (vochtige) graslanden, weilanden, langs kanalen en vaarten en in tuinen en parken met vijvers. Bij windstil weer kunnen laatvliegers ook boven open water jagen. Verblijfplaatsen van de (kraam)groepen zijn vooral bekend in en op gebouwen: in spouwmuren, achter betimmeringen en daklijsten, onder pannen, op zolders. In de paartijd (september/oktober) worden regelmatig kleine groepjes aangetroffen op locaties

waar ze in de zomer niet zaten. Ze bewonen een netwerk van verschillende huizen tot op hooguit enkele honderden meters uit elkaar.

Ze verhuizen soms wel binnen het netwerk, maar zijn in principe erg plaatstrouw. Soms wordt een en hetzelfde huis jaar na jaar als zomer- en winterverblijf gebruikt. De jachtgebieden liggen doorgaans in een straal van één tot vijf kilometer rondom de kolonie. Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar bij gunstige weersomstandigheden worden grotere afstanden door open gebied gevlogen.

Gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) heeft kenmerkende grote drie tot vier cm lange oren. Het is een middelgrote vleermuis, met een lengte tot 5,5 cm, een gewicht van 4,5 tot 12 gram en zeer brede, relatief lange vleugels met een spanwijdte van 24 tot 28,5 cm. De rugvacht is geelbruin tot bruin en de buikvacht is grijs- tot geelwit. Buik en rug hebben een donkerbruine ondervacht. De kleur van de snuit is variabel, van roze tot bruin getint.

Gewone grootoorvleermuizen jagen in langzame cirkels en een langzame, wendbare vlucht dicht op en door de vegetatie, waarbij insecten van bladeren of uit de lucht worden gegrepen. Zij vliegen rond door beschutte plekken in bossen en kleinschalig parkachtig landschap, boven bospaden, lanen en open plekken, langs bosranden en laag boven (bloeiende) kruidenbegroeiing of langs de kroon van (bloeiende) bomen. Als wendbare vliegers jagen ze ook veel in gebouwen.

Ze gedragen zich opportunistisch in hun keuze van verblijfplaatsen. Ze worden zowel op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren en onder dakpannen, als in holten en spleten in bomen en in vleermuiskasten gevonden. Ze vormen meestal groepen van 5 tot 25, bij uitzondering tot 80 dieren. De (kraam)groep leeft in een netwerk van een groot aantal bij elkaar gelegen verblijfplaatsen. De dieren verhuizen vaak. Ze jagen in de directe omgeving van de verblijfplaats tot op circa drie kilometer afstand. Ze volgen lijnvormige structuren als vliegroute, maar in bos of heel kleinschalig landschap vliegen ze gewoon overal doorheen. De paartijd loopt van de herfst tot en met het voorjaar. In de herfst en het voorjaar worden grootoormannetjes waargenomen die vanaf boomstammen, maar ook bijvoorbeeld vanaf daklijsten, luid roepend baltsen. Als winterverblijf worden grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders gebruikt. Overwinterende gewone grootoorvleermuizen zijn echter ook op zolders en kerktorens, en een enkele keer in boomholten gevonden. Gewone grootoorvleermuizen gelden als standvleermuizen die meestal in de onmiddellijke nabijheid van hun zomerverblijfplaatsen overwinteren. De maximale afstand waarover verplaatsingen van geringde dieren zijn geregistreerd is ongeveer 90 km.

Bijlage II

Toetsingskader Flora- en faunawet

Toetsingskader Flora- en faunawet

5.1.1.1 Inleiding

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

5.1.1.2 Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen (artikel 2). Deze zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

5.1.1.3 Verbodsbepalingen

In de Flora- en faunawet staan een aantal verbodsbepalingen om beschermde soorten specifiek te beschermen. Deze verbodsbepalingen zijn opgenomen in artikel 8 tot en met 18, waarbij artikel 8 tot en met 12 direct betrekking hebben op de bescherming van (standplaatsen van) planten en (leefgebieden van) diersoorten. Hieronder zijn beknopt de verbodsbepalingen op een rij gezet:

- Artikel 8) het is verboden beschermde planten te plukken, te snijden, te vernielen of op een andere manier te verwijderen;
- Artikel 9) het is verboden om beschermde dieren te verwonden, doden of te vangen;
- Artikel 10) het is verboden om beschermde dieren opzettelijk te verontrusten;
- Artikel 11) het is verboden om nesten, voortplantings- of andere vaste verblijfplaatsen van dieren te verstoren of aan te tasten;
- Artikel 12) het is verboden om eieren van beschermde dieren te rapen, beschadigen of te vernielen.

5.1.1.4 Vrijstelling of ontheffing verbodsbepalingen

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de diersoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrictlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Algemene vrijstelling

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) en is derhalve geen ontheffing nodig. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet wel de zorgplicht nakomen.

Vrijstelling onder gedragscode

Voor tabel 2-soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. De goedgekeurde gedragscodes staan vermeld op de website van het Ministerie van EZ (www.drloket.nl). Voor de meeste activiteiten zijn er inmiddels gedragscodes goedgekeurd. De kans is groot dat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd onder één van de vele goedgekeurde gedragscodes. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Ontheffing tabel 2 en 3

Als er niet kan worden gewerkt onder een geldige gedragscode, is voor tabel 2-soorten alsnog een ontheffing nodig om toestemming te hebben voor het overtreden van de verbodsbepalingen in de wet. Ook voor tabel 3-soorten geldt een ontheffingsplicht.

Ingrepen waarbij de verbodsbepalingen worden overtreden moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan Dienst Regelingen door middel van een ontheffingsaanvraag, vergezeld van een overzicht van mitigerende of compenserende maatregelen om effecten tegen te gaan.

Wanneer mitigerende maatregelen voldoende worden geacht om effect voorafgaand aan de ingreep te voorkomen, krijg u bericht terug in de vorm van een 'positieve afwijzing' van uw ontheffingsaanvraag. Dit betekent dat u uw werkzaamheden mag uitvoeren, mits zij precies volgens het mitigatieplan worden uitgevoerd. Op deze manier worden overtredingen van de Flora- en faunawet voorkomen. Als de mitigerende of compenserende maatregelen (tijdelijke) effecten niet kunnen voorkomen en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt, dan wordt een ontheffing verleend.

Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Habitatrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van bijlage IV-soorten met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen. Een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen is alleen mogelijk onder de volgende wettelijk belangen:

- Bescherming van flora en fauna;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid;
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor de meeste ruimtelijke projecten betekent dit dat een ontheffing voor Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten alleen kan worden aangevraagd onder dwingende redenen van groot openbaar belang. Dit belang moet worden onderbouwd om het groot openbaar belang aan te tonen. Een groot openbaar belang is een belang op regionale of nationale schaal. Vaak is de verwijzing naar een regionale structuurvisie voldoende.

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in tabel 1 tot en met 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten), nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten) en nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten).

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Vogelrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van vogels met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen of dwingende redenen van groot openbaar belang. Om ruimtelijke ontwikkelingen toch uit te kunnen voeren, moeten mitigerende maatregelen worden genomen om effecten vooraf te voorkomen. Om zeker te zijn van de juiste maatregelen is het aan te bevelen om de maatregelen voor te leggen aan het Ministerie van EZ door het indienen van een ontheffingsaanvraag. Hoewel een ontheffing voor vogels in de meeste gevallen niet kan worden afgegeven, geeft de Minister in haar besluit aan of de maatregelen voldoende zijn (positieve afwijzing).

5.1.1.5 Procedure ontheffingsaanvraag

Tabel 2-soorten

Voor soorten van tabel 2 geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt en geen ontheffing nodig is. Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om

de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Tabel 3-soorten

Indien beschermde soorten van tabel 3 zijn aangetroffen in het plangebied, dan is mogelijk een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Net als voor tabel 2-soorten geldt dat als u maatregelen kunt nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), u geen ontheffing van de Flora- en faunawet hoeft aan te vragen. U kunt uw mitigatieplan voorleggen bij Dienst Regelingen voor goedkeuring.

Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrictlijn (die ook onder de tabel 3-soorten van de Flora- en faunawet vallen) is het niet langer mogelijk ontheffing aan te vragen op grond van ruimtelijke ontwikkelingen (zie 2.4.4). Dat zelfde geldt voor vogelsoorten (zie 2.4.5).

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen.

Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) (bij een aanvraag onder de Omgevingsvergunning) of een 'positieve afwijzing' (bij een regulier ingediende aanvraag) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bij Dienst Regelingen bedraagt doorgaans 6 weken tot 4 maanden.

Wabo

Vanaf 1 oktober 2010 is voor ruimtelijke ontwikkelingen de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden. Dit houdt in dat de benodigde vergunningen en ontheffingen, dus ook die ten aanzien van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet, in de meeste gevallen via een omgevingsvergunning gaan lopen. De aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt ingediend bij de betreffende gemeente en vervolgens door de gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voormalig Ministerie van LNV). Het Ministerie van EZ geeft bij goedkeuring een vvgb (verklaring van geen bedenkingen) af. Deze vvgb vangt de huidige ontheffing Flora- en faunawet.

De grootste veranderingen in het nieuwe systeem zijn dat:

- het Ministerie van EZ geen direct contact meer met de aanvrager heeft;
- de gemeente verantwoordelijk is voor toezicht en handhaving van de vvgb in de omgevingsvergunning.

Het doel van deze herstructurering is het versnellen en vergemakkelijken van de procedure.